

Демідова Владислава Вадимівна,
ад'юнкт кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Будь-який окремих злочин не можливо розглядати без особи, яка його вчинила, так як особа злочинця – необхідна та дуже важлива складова частина механізму злочинної поведінки. Дані про особу злочинця при розслідуванні злочину дозволяють окреслити криміналістичний портрет особи злочинця для того, щоб визначити соціальні групи серед яких потрібно вести пошуки злочинця, а також, які найбільш потребують профілактичного впливу з боку правоохоронних органів.

Здійснивши аналіз праць таких вчених, як А. В. Дулова, О. Я. Баєва, Є. П. Іщенко, Р. С. Белкіна, В. Г. Гончаренка, Т. В. Авер'янової, В. П. Бахіна, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, Г. А. Матусовського, М. В. Салтєвського, М. О. Селіванова, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітька, М. П. Яблокова та інших було здійснено висновок, що вони досліджували особу злочинця на загальному розумінні. Що ж до особливостей особи, яка жорстоко поводить з тваринами, то вони досліджені не достатньо.

У науковій літературі існують різноманітні точки зору щодо визначення поняття особи злочинця. Так, А. П. Закалюк зазначає, що особа злочинця – це соціальний зміст його особи, який відіграє зазначені функціональні ролі за участю індивідуальних властивостей останньої, чим і обумовлюються індивідуалізація процесів її реалізації у конкретних злочинних проявах [1, с. 239]. В свою чергу, П. С. Матишевський відмічає, що дана категорія охоплює широкий спектр соціально значущих ознак особи, а саме: соціально-демографічних, морально-психологічних та фізичних [2, с. 35]. О. Н. Колесніченко зазначає, що в систему ознак особи злочинця потрібно вносити всі дані, специфічні ознаки для осіб, які вчиняють злочини певної категорії. Комплекс ознак особи злочинця включає в себе

демографічні дані, а також ті, які відображають деякі моральні та психологічні властивості [3, с. 29–42].

На нашу думку, найбільш повно надав перелік ознак правопорушника І. М. Даньшин, який відмічав, що особа злочинця включає низку елементів, тобто певну кількість різних ознак, властивостей, рис, особливостей, зокрема:

- соціально-демографічні ознаки (відомості про стать, вік, рівень освіти, рід занять, стаж роботи, сімейний стан, місце проживання, інші дані про соціальний статус особи). Соціально-демографічні ознаки дають істотну інформацію про особу злочинців, що може бути використана як із науковою, так і прикладною метою, зокрема під час розробки та реалізації заходів запобігання злочинам;

- особистісно-рольові властивості (соціальні позиції, рольові особливості тощо);

- соціально-психологічні якості (особливості особи, які сформувалися на базі її психічних станів і процесів у ході власного соціального досвіду; спрямованість особистості, мотиваційна сфера, потреби, установки, інтереси тощо);

- риси правової й моральної свідомості;

- кримінально-правові ознаки (спрямованість злочинної поведінки суб'єкта на конкретні суспільні відносини, узяті під охорону законом; ступінь і характер суспільної небезпечності вчиненого злочину; способи, обрані для досягнення злочинної мети; мотив, яким керувався суб'єкт злочину; ставлення винного до вчиненого) [4, с. 37–40].

Отже, особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики жорстокого поводження з тваринами характеризується соціально-демографічними та морально-психологічними даними.

Під час аналізу кримінальних проваджень щодо жорстокого поводження з тваринами вбачається, що більшість злочинів вчинюється чоловіками – 95,9 %. Це обумовлено тим, що чоловіки свої емоції тримають в собі що, в свою чергу, призводить до депресій, емоційних зривів, які виражаються в жорстокості не тільки по відношенню до близьких людей, а й до тварин. Жінки ж, в свою чергу, займають лише 4,1 %, вони вразливіші до чужого болю та страждань [5]. Щодо вікових ознак, то найбільший відсоток засуджених за жорстоке

поводження з тваринами припадає на осіб віком від 29 до 39 років, а найменший – більше 60 років.

Значну вагу серед соціально-демографічних ознак має сімейний стан злочинця. Позитивний вплив на особу, а саме на її поведінку та життєві цінності має наявність сім'ї та доброзичливі взаємовідносини з членами родини. Відповідно до нашого дослідження серед осіб, які вчинили жорстоке поведження з тваринами лише 27,9 % мають сім'ю.

Щодо рівня освіти, то злочинці в даній категорії злочинів характеризуються низьким рівнем освіти. А як відомо, рівень освіти багато в чому визначає рівень культури, а також правосвідомості особи, тому не дивно, що за статистикою більшість злочинців за даною категорією злочину мають професійно-технічну освіту – 41,8 %, а повну загальну середню – 30,3 %. Рівень освіти нерозривно пов'язаний з трудовою діяльністю людини, а тому простежується те, що частіше кримінальні правопорушення вчиняються особами працездатними, які не працюють та не навчаються, ніж інші категорії осіб.

Жорстоке поведження з тваринами дуже тісно пов'язане із вживанням особами, які вчинюють кримінальне правопорушення, передбачене ст. 299 КК України, алкоголю та наркотичних речовин. Ю. М. Антонян вказує на те, що на те, що алкоголізація супроводжується інтенсивним падінням інтелектуальних здібностей, розладами пам'яті, уваги, працездатності та іншими проявами токсичної енцефалопатії [6, с. 208].

Розглянемо мотив злочинця, який здійснює жорстоке поведження з тваринами. За результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень, винесених за жорстоке поведження з тваринами можна констатувати наступне – мотив даного злочину носить переважно хуліганський у 57,0 %. Слід зазначити, що під час допиту в судовому засіданні 19,0 % обвинувачених визначили мотив своїх дій – «неприємні стосунки» з власниками тварин.

Щодо психологічних особливостей злочинців, які вчиняють жорстокі злочини, відносять деформацію уявлення про норми моралі і закону, втрачається самоконтроль, ігнорується та перестає усвідомлюватися неминучість відповідальності.

С. Д. Максименко визначає, що характер формується та вдосконалюється протягом усього життя поступово, але дедалі суттєвіше визначає типові вчинки і дії особистості у типових життєвих ситуаціях [7, с. 485].

Таким чином, особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язаного з жорстоким поводженням з тваринами, дають нам можливість визначити криміналістичний портрет злочинця, який, на нашу думку, має наступний вигляд: особа чоловічої статі у віці 29–39 років, не одружений, не має міцних соціальних зв'язків, має професійно-технічну освіту, працездатний, який не працює і не навчається, вживає алкоголь та/або наркотичні засоби. Крім того, зазвичай кримінальне правопорушення даної категорії злочину вчинює з хуліганських мотивів. Для нього притаманні такі риси характеру як агресивність, брехливість, бентежність, боягузтво, властолубство, ворожість, жорстокість, заздрість, зухвалість, збудливість, конфліктність, мстивість, пихатість, цинізм, чванливість.

Список використаних джерел

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології / А. П. Закалюк. – Київ : Ін Юре. – 2007. – 344 с.
2. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / П. С. Матишевський. – Київ : Юрінком Інтер. – 2000. – 428 с.
3. Колесниченко А. Н. Криминалистическая характеристика преступлений / А. Н. Колесниченко. – Київ, 1988. – С. 29–42.
4. Кримінологія. Загальна та Особлива частини : підручник / [П. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.] ; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
5. Попова Г. В. Гендерні особливості переживань засуджених за вбивство щодо скоєного ними злочину та корекційна програма роботи з емоційною сферою особистості злочинців насильницького типу / Г. В. Попова. – 2006. – Вип. 4 (№5/4). – С. 186–190.
6. Антонян Ю. М. Преступность и психическиеаномалии / Ю. М. Антонян. – М. : Наука, 1987. – 350 с.
7. Максименко С. Д. Загальна психологія : підручник / С. Д. Максименко. – Київ : 2000. – 568 с.